

est cautela sufficienter cavens illud periculum; aliud est utilitas consequens, sicut patet in sectione vulneris. Si enim per eam sanitas reddatur, & talis cautela adhibeatur quod membra cætera non lædantur, convenienter fit. Juramentum autem inconvenientiam quamdam videtur habere, ut dictum est, propter defectibilitatem humanorum verborum, ad quæ assumitur veritas immutabilis. Si autem humana verba essent hoc modo defectibilia quod semper necesse esset ea deficere, omnino juramentum de se indecentiam haberet, & nulla necessitate liceret jurare. Sed quia verba humana non semper deficiunt, sed aliquando veritatem habent; ideo diligenti cautela adhibita, ut defectus evitetur, licet jurare propter aliquam necessitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod juramentum omnino non est prohibitum neque per Christum, neque per Apostolum ejus; sed est prohibita facilitas jurandi propter periculum, ut scilicet quis non ex quacumque causa juret, nec juramentum affectet tamquam per se bonum.

Ad secundum dicendum, quod voluntas absoluta est per se boni; sed ejus quod est bonum tantum propter imminentem necessitatem, non est voluntas absoluta, sed ex suppositione. In his ergo quæ sunt per se mala, utraque voluntas prohibetur; in his vero quæ sunt per se bona propter necessitatem aliquam, prohibetur prima voluntas, & non secunda; & hoc modo prohibetur voluntas jurandi.

Ad tertium dicendum, quod in prædictis factis ubi expectamus divinum iudicium, vel testimonium, præfigit homo quasi terminum, & modum Deo testimonium reddendi; & ideo est quedam Dei tentatio: sed in juramento non fit ita, & ideo non est simile.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod ad hoc quod juramentum sit rectum, tria requiruntur. Unum ex parte ipsius rei de qua juratur; & sic requiritur veritas per quam dictum rei adæquatur, alias dictum non esset confirmatione dignum. Aliud requiritur ex parte causæ pro qua juratur; & sic requiritur iustitia, alias non esset debita necessitas. Tertium requiritur ex parte jurantis; & sic requiritur ut cum discretionem juret, alias non adhiberetur debita cautela; & sic est iudicium.

Ad primum ergo dicendum, quod veritas non accipitur hic secundum quod est pars iustitiæ, sed secundum quod est adæquatio vocis ad rem.

Ad secundum dicendum, quod iudicium non accipitur hic quod est unius in ordine ad alterum, quod est executio iustitiæ; sed quod est alicujus ad seipsum in hoc quod discutit quid facere debeat, & quid accidere possit.

Et per hoc patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quod in iudicio, quod est discretio jurantis, includitur debita forma, & eventus, & tempus, & omnia quæ ex parte jurantis consideranda occurrunt.

Ad quintum dicendum, quod propter periculum quod in juramento imminet, præ aliis nostris actibus præcipue juramento isti comites adhibentur.

ARTICULUS III.

Utrum juramentum incautum sit obligatorium.

2. 2. quæst. LXXXIX. art. 7.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod juramentum incautum sit obligatorium. Juramentum enim incautum dicitur quod vergit in exitum malum, vel minus bonum. Sed tale fuit juramentum quod Josue Gabaonitis exhibuit, Josue IX. quod contra præceptum Dei fuit, quo præceperat ne cum Gentibus fœdus iniret; & tamen observavit illud juramentum, reputans se obligatum, Ergo juramentum incautum est obligatorium.

2. Præterea. Esto quod aliquis juret numquam se intraturum religionem, illud juramentum incautum reputatur; & tamen videtur quod sit obligatorium, quia sine peccato potest religionem non ingredi: si autem intret, perjurium incurrit. Quilibet autem obligatur ad hoc ut bonum illud dimittat quod sine peccato fieri non potest. Ergo juramentum incautum videtur obligatorium.

3. Præterea. Si aliquis juret se numquam prælationem recipere, hoc juramentum similiter reputatur incautum, eo quod impeditur utilitas communis; & tamen, ut videtur, obligat ad sui observationem: quia si etiam non jurasset, laudabile est ut prælationem quis fugiat. Ergo juramentum incautum est obligatorium.

Sed contra. Sicut Bernardus dicit de præcepto & dispensatione in princ. quod pro charitate institutum est, contra charitatem non militat. Sed juramentum pro charitate institutum est. Cum ergo per juramentum incautum charitas impugnetur, quia est de aliquo malo faciendo, vel de aliquo bono omitendo, videtur quod tale juramentum non sit obligatorium.

Præterea. Nihil attingit propriam virtutem, nisi quando perfectum est, ut dicitur VII. Physic. text. XVII. Sed virtus juramenti est obligare. Cum ergo juramentum perficiatur tribus comitibus, videtur quod juramentum, ubi tres comites non occurrunt, non sit obligatorium. Sed in omni juramento incauto deest iustitia, si illicitum sit quod juratur; vel iudicium, si per hoc aliquod bonum impediatur. Ergo juramentum incautum non est obligatorium.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Uterius. Videtur quod juramentum coactum non sit obligatorium. Nullus enim potest ad aliquod speciale obligari, nisi seipsum obliget. Sed nullus dicitur aliquid facere, nisi quod volens facit. Cum ergo juramentum coactum voluntatem jurantis excludat, videtur quod tale juramentum non sit obligatorium.

2. Præterea. Major est obligatio matrimonii quam juramenti: quia si aliquis juravit se numquam matrimonium initurum, & postea matrimonium consummaverit, tenetur in matrimonio perseverare. Sed coactio contractum impedit matrimonium. Ergo etiam impedit obligationem juramenti.

3. Præterea. Juramentum non obligat nisi in hac necessitate ut peccatum evitetur. Sed coactio excludit reatum peccati: unde Lucia dixit: *Si invitam me violare feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Ergo etiam obligationem juramenti tollit.

Sed contra est auctoritas Augustini, qui respondit

dit ex consilio B. Ambrosii cuidam, qui coactus juraverat quamdam ducere uxorem, quod matrimonium teneret. (a) Ergo videtur quod coactum juramentum sit obligatorium.

Præterea. Juramentum cui non deest aliquis suorum comitum, est obligatorium. Sed coactio non tollit aliquem comitem juramenti. Ergo non aufert obligationem à juramento.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Uterius. Videtur quod juramentum non obliget secundum intentionem recipientis. Nullus enim debet ad ignotum obligari. Sed intentio juramenti recipientis est mihi ignota. Ergo juramentum meum non obligat me secundum intentionem illius.

2. Præterea. Juramentum exhibetur ad confirmationem sermonis jurantis. Sed intentio jurantis propinquior est sermoni suo quam intentio alterius. Ergo magis obligat secundum intentionem jurantis quam recipientis.

3. Præterea. Ad obligationem juramenti voluntas jurantis requiritur, qui seipsum obligat. Sed si desit ei intentio obligandi se secundum intentionem recipientis, non est tibi voluntas obligationis. Ergo juramentum illud non erit obligatorium secundum intentionem recipientis.

Sed contra. Juramentum institutum est ut per ipsum fiat fides de sermonibus jurantis recipienti. Sed hoc non esset nisi secundum suum intellectum juramentum accipiendum esset. Ergo juramentum obligat secundum intentionem recipientis.

Præterea. Fraus, & dolus nemini debet patrocinari. Hoc autem accideret, si aliquis dolose jurans secundum suam intentionem tantum obligaretur. Ergo obligatur secundum intentionem recipientis.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod duplex est juramentum: unum assertorium, & aliud promissorium. Promissorium juramentum est de eo quod in futurum à jurante faciendum expectatur vel per se, vel per alium. Assertorium vero est quod fit ad confirmationem veritatis & presentis, & præteritæ, si etiam causa non simus. In juramento ergo assertorio est una tantum obligatio, scilicet qua quis obligatur ad peccatum, si veritas suo juramento desit. In juramento autem promissorio est duplex obligatio. Unam qua quis obligatur ad faciendum hoc quod juramento promisit; aliam qua obligatur ad peccatum, si non fecerit. His ergo visis, sciendum, quod sicut non omnis assertio est digna ut juramento firmetur, ita nec omnis promissio, sed illa tantum quæ utilitatem aliquam continet: unde si promissio quæ est de aliquo quod salutem impediatur, sive sit contrarium salutem, sive viæ perfectæ in salutem, juramento firmetur, ex hoc ipso juramentum efficitur indebitum, quasi actus cadens super indebitam materiam: unde obligat secundum obligationem quæ est ad peccatum, nec remanet ei virtus obligandi prima obligatione ad faciendum. Prima enim obligatio est ad vitandum secundam obligationem: unde juramentum quod de necessitate ad peccatum obligat, ipso facto ab alia obligatione vacuatur.

Ex Edit. P. NICOL. (a) ut videre est in Decretis caus. XXI. cap. Inter cætera. (b) Ex ejus Libro de pastorali cura part. I. cap. VII. ubi plenius ea de re, ut in Glossa.

Ad primum ergo dicendum, quod juramentum Josue non erat de eo quod secundum se esset illicitum, sed de eo quod factum erat illicitum, quia prohibitum: unde in hoc sufficiebat intentionem servare prohibentis. Et ideo, ut dicit Ambrosius in Lib. de offic. III. cap. x. multavit eos meliori morte, scilicet obsequio mysterii divini, ut esset clementer sententia: & sic quodammodo occisi sunt servilitate, quæ est mors interpretativa secundum leges.

Ad secundum dicendum, quod ipso facto quo quis jurat se religionem non intraturum, perjurus est. Quamvis enim liceat sibi religionem non intrare, non tamen licet obicem Spiritui Sancto ponere: & ideo non oportet ut ad cavendum crimen perjurii, quod jam vitari non potest, religionis ingressum omittat.

Ad tertium dicendum, quod quamvis prælationem fugere possit quandoque ex bono procedere, tamen pertinaciter resistere, semper malum est: sicut patet in Glossa Gregorii (a) Hierem. I. qui hoc probat exemplo Hieremæ, & Moysi, qui cum primo recusassent prælationis officium, ad ultimum humiliter obedierunt. Unde hujusmodi juramentum incautum reputatur: quia, quantum in se est, providentiæ divinæ præjudicat, & obedientiam ad superiores excludit, quibus in hoc obedire tenetur.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod coactio in juramento assertorio non potest esse sufficiens: quia nihil potest sufficienter cogere ad hoc quod homo mortaliter peccet, quod contingit, si falsum cum juramento asserat: unde tale juramentum quantumcumque coactum, est obligatorium ad peccatum. In juramento autem promissorio sciendum, quod coactio potest esse sufficienter cogens ad promittendum: quia ut majus periculum evitetur, potest aliquis aliquid promittere sibi damnosum; quod sine peccato contingere potest: & tunc talis coactio, si sit sufficiens quæ in constantem virum cadere possit, tollit obligationem juramenti in foro contentioso: quia ei qui vim intulit, non competit actio ex obligatione illius juramenti. Sed in foro conscientie est obligatorium: quia magis debet homo subire temporale damnum quam fidem frangere. Habet tamen remedium ut in iudicio ab eo repetat. Quod si juraverit se non repetiturum, potest iudici denunciare, qui ex officio suo debet rapto rem ad restituendum cogere. Si autem juraverit se non denunciaturum, contra correptionem fraternam juravit; & non tenetur observare.

Ad primum ergo dicendum, quod coactio non potest facere in tali casu violentum absolute, sed violentum mixtum: quia oportet ut qui jurat, membra moveat ad loquendum, & sua voluntate: tale autem violentum, ut dicit Philosophus in III. Ethic. cap. 1. quamvis simpliciter sit involuntarium, tamen hic, & nunc est voluntarium: quia ad vitandum majus malum vult minus dampnum subire.

Ad secundum dicendum, quod coactio tollit obligationem matrimonii, quia non solum requirit consensum, sed etiam consensum liberum; quod non est in obligatione juramenti.

Ad tertium dicendum, quod Lucia loquitur de violento simpliciter, in quo patiens nihil confert agenti. Tale autem violentum non potest esse in tali casu.

SOLUTIO III.

Ad tertiam questionem dicendum, quod juramentum promissorium, ut dictum est, obligat hac necessitate ut culpa evitetur: unde obligat ad omne illud faciendum, quo non facto, culpa incurritur. Distinguendum est ergo in eo qui jurat: aut enim simpliciter, aut dolose jurat. Si jurat dolose, ex duabus partibus potest culpa sequi, scilicet ex fractione juramenti, & ex dolo. Quamvis ergo ex ipsa ratione juramenti, in quantum juramentum, non obligetur ad servandum ipsum nisi secundum suam intentionem, tamen ex necessitate juramenti, in quantum fuit dolosum, obligatur ad observandum taliter quod ex dolo alius non laedatur: & hoc est quando secundum intentionem recipientis impletur juramentum. Si autem simpliciter juret absque dolo, tunc in foro conscientiae non obligatur nisi secundum suam intentionem; sed in foro contentioso, ubi intentio ignoratur, obligatur secundum quod verba communiter accipi solent.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

ARTICULUS IV.

Utrum perjurium sit mendacium juramento firmatum.

2. 2. quest. xcvi. art. 1.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod perjurium non sit mendacium juramento firmatum. Omne enim mendacium est falsa vocis significatio, ut in precedenti distinctio dictum est. Sed perjurium potest esse sine falsa vocis significatione: quia, sicut in littera dicitur, qui jurat verum quod putat esse falsum, perjurus est. Ergo non omne perjurium est mendacium juramento confirmatum.

2. Praeterea. Perjurium quandoque incurritur in juramentis quae de futuris contingentibus fiunt. Sed in futuris contingentibus non est veritas, vel falsitas determinata, ut probat Philosophus I. Perier. cap. vi. & sic perjurium potest esse sine falsa vocis significatione, & sine mendacio.

3. Praeterea. In littera dicitur, quod qui falsum jurat, quod credit esse verum, perjurus est. Sed talis non mentitur. Ergo perjurium potest esse sine mendacio.

4. Praeterea. Hieronymus dicit in Hierem. cap. iv. quod juramentum quod tres comites non habet, est perjurium. Sed defectus justitiae, vel iudicii non facit mendacium, sed solum defectus veritatis. Ergo non omne perjurium est mendacium.

5. Praeterea. Perjurium nihil aliud est, ut videtur, quam perversum juramentum. Sed juramentum pervertitur non mendacio tantum, sed etiam per falsam formam jurandi, sicut qui jurat per idola. Ergo perjurium potest esse sine mendacio.

In contrarium est definitio quae in littera ponitur. Praeterea: Juramentum est ad confirmationem veritatis. Sed mendacium veritati opponitur. Ergo perjurium quod est perversitas juramenti, est mendacium.

Praeterea. Jurare est jus veritatis Deo reddere. Sed quicumque sine mendacio jurat, jus veritatis Deo reddit. Ergo sine mendacio est juramentum, & non perjurium.

(1) Al. affectionis.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod qualibet res denominatur a suo complemento: & nomen quod sumitur a defectu alicujus rei, proprie denominat defectum qui accidit circa complementum alicujus rei. Juramentum autem in confirmatione veritatis completur, sicut syllogismus in confirmatione conclusionis. Unde sicut dicitur in syllogismo esse, quando conclusio non sequitur ex praemissis, non autem quando aliqua praemissarum est falsa manente forma debita; ita etiam perjurium, quod defectum juramenti nominat, significat defectum qui accidit in re quae juramento confirmanda erat. Defectus autem confirmationi veritatis contrarius, est mendacium: & ideo perjurium, proprie loquendo, nominat defectum mendacii in juramento.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis assertio illius qui dicit verum, putans esse falsum, non sit mendacium absolute, est tamen mendacium in comparatione ad dicentem, unde & ipse mentiri dicitur: unde & in hoc perjurio est aliquo modo mendacium.

Ad secundum dicendum, quod futurum non potest habere veritatem determinatam nisi in sua causa quae determinatur ad effectum illum. Causa autem contingentium quae per nos fiunt, est nostra voluntas; quae quidem determinatur ad effectum per propositum fixum de aliquo faciendo; & tale propositum significat se habere qui jurat se aliquid futurum: unde ex hoc ipso quod jurat illud ad quod fixum propositum non habet, mendacium incurrit, & perjurium.

Ad tertium dicendum, quod juramentum non est exhibendum nisi de eo de quo quis certitudinem habet: unde quicumque jurat aliquid, significat se de hoc certum esse. De falso autem certitudo esse non potest: unde qui jurat falsum quod putat esse verum, ex ipso modo (i) assertionis quodammodo mendacium incurrit, quamvis assertum ipsum secundum se non sit mendacium.

Ad quartum dicendum, quod juramentum promissorium, in quo deest justitia, vel iudicium, aliquo modo continet mendacium quantum ad id quod fieri debet: quia unusquisque tenetur abstinere ab eo quod est illicitum, & bonis, & perfectionibus non contrariis: unde ex hoc quod jurat aliquid illicitum, obligatus remanet quodammodo ad mentiendum.

Ad quintum dicendum, quod non omnis perversitas juramenti facit perjurium, sed illa tantum quae est in ejus complemento, ut dictum est.

ARTICULUS V.

Utrum omne perjurium sit peccatum mortale.

2. 2. quest. xcvi. art. 3. & 4.

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod non omne perjurium sit peccatum mortale. Sicut enim contingit mentiri jocosè, ita & perjurare. Sed mendacium jocosum non est peccatum mortale. Ergo nec perjurium.

2. Praeterea. Contingit quod propter consuetudinem jurandi aliquis ex lapsu linguae falsum jurat: & esset grave dicere, quod talis mortaliter peccaret. Ergo non omne perjurium est mortale peccatum.

Praeterea.

3. Praeterea. Sicut jurare falsum, ita etiam jurare sine causa prohibetur praecipio secundo decalogi: Non assumes nomen Dei tui in vanum. Sed jurare sine causa non semper est peccatum mortale. Ergo nec jurare falsum: ergo ut prius.

Sed contra. Augustinus in quodam sermone de verb. Apost. serm. xxviii. dicit, quod falsa juratio perniciosa est. Sed nihil dicitur esse perniciosum nisi peccatum mortale. Ergo perjurium est peccatum mortale.

Praeterea. Omne quod est contrarium praecipio legis, est peccatum mortale. Sed perjurium directe contrariatur huic praecipio: Non assumes nomen Dei tui in vanum. Ergo &c.

QUESTIUNCULA II.

1. Uterius. Videtur quod non liceat juramentum recipere, vel exigere. Nam super illud Rom. i. 9. Testis est mihi Deus, dicit Glossa: (a), Tu non facis malum qui bene uteris juratione, ut alteri sua, deas quod utile est, sed a malo est, supple illius, qui recipit, juramentum. Ergo recipiens iuramentum peccat.

2. Praeterea. Ille qui exigit ab aliquo juramentum, vel scit eum jurare verum, vel scit eum jurare falsum, vel nescit an falsum, an verum juret. Si scit eum jurare verum, videtur peccare, quia pro nihilo facit eum jurare: si scit juraturum falsum, homicida illius est, ut in littera dicitur. Si autem nesciat (1) alterutrum, de hoc dicit Augustinus (b) super illud Rom. i. Testis est mihi Deus: Non audeo dicere hoc non esse peccatum, sed humana tentatio est. Ergo exigere juramentum quolibet modo peccatum est.

3. Praeterea. Rom. i. dicitur, quod qui consentiunt male facientibus, digni sunt morte. Sed qui jurat per idola, peccat mortaliter: qui autem ab eo juramentum recipit, videtur ei consentire. Ergo ad minus recipiens tale juramentum, peccat.

Sed contra est quod legitur Gen. xxxi. de Jacob, qui recipit juramentum Laban, qui scilicet per deos suos juravit: nec est dicendum quod peccaverit.

Praeterea. Sine quo non potest ordo iudicarius observari, non videtur esse peccatum. Sed ordo iudicarius in multis casibus sine receptione juramenti observari non posset. Ergo recipere juramentum non est peccatum.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam questionem, quod juramentum est duplex. Quoddam in quo aliquis percipit se jurare; & tunc si falsum jurat, credo quod semper peccat mortaliter, sive sit juramentum solemne, sive non solemne, & praecipue quando percipit esse falsum quod jurat. Quoddam vero juramentum est in quo homo non attendit ad juramentum, & quasi non percipit se jurare, sed ex lapsu linguae in juramento prolabitur: & quia tunc quasi nesciens jurat, & nesciens non reputatur voluntarius, ideo in tali casu videtur quis non voluntarie jurare. Unde si sit falsum hoc de quo jurat, sive percipiat esse falsum, sive non, dummodo non sit mendacium perniciosum, non dico quod sit in III. Sent. Tom. III.

(1) Al. alterum, quia de hoc &c.
Ex EDIT. P. NICOL. (a) Non moderna, sed vetus ex Lib. I. de serm. Domini in monte cap. xvii. desumpta; etsi moderna id implicite insinuat. (b) In eadem veteri Glossa tantum, non moderna. Sumptum est autem ex serm. xxviii. de verbis Apostoli.

peccatum mortale, sed veniale; valde tamen cavendum propter vicinitatem ad mortale.

Ad primum ergo dicendum, quod non est simile de mendacio, & perjurio: quia juramentum non est nisi cum magna cautela adhibendum, ut dictum est, & propter utilitatem aliquam: unde si jocosè aliquis perjurat, non excusabitur.

Ad secundum patet solutio ex dictis.
Ad tertium dicendum, quod jurare sine causa non directe opponitur illi praecipio, sed indirecte. Directe autem opponitur ei jurare falsum: quia hoc est quod confirmari non potest, unde vana est juratio. Unde non oportet quod jurare sine causa semper sit mortale peccatum, sicut jurare falsum.

SOLUTIO II.

Ad secundam questionem dicendum, quod sicut jurare non semper malum est, sed quandoque est licitum, quando pro necessitate aliqua, & cum cautela juratur; ita etiam juramentum recipere, vel exigere ex causa necessaria, & aliis debitis circumstantiis observatis, potest esse sine peccato.

Ad primum ergo dicendum, quod non intelligitur ibi malum culpae, sed malum poenae, quod est ex ignorantia illius qui juramentum recipit: si enim sciret an esset verum hoc pro quo juratur, juramento opus non esset.

Ad secundum dicendum, quod quando aliquis scit, vel probabiliter credit quod aliquis pejerabit, non licet ei juramentum exigere, nisi forte sit in loco iudicii: quia juramentum in iudiciis non tantum exhibetur propter iudicem, sed propter alios: unde non est in potestate ejus juramentum remittere, quod secundum ordinem juris exhibendum esset. Similiter si sciat eum juraturum verum, potest licite juramentum exigere non pro se, sed pro aliis qui hoc nesciunt. Si autem dubitet, dubitatio ex tanta suspitione procedere potest, quod cum peccato erit. Et ideo Augustinus non audeat dicere quod sit sine peccato; non tamen dicit quod semper sit peccatum.

Ad tertium dicendum, quod ille qui jurat per idola, peccat quidem quantum ad formam juramenti, sed non quantum ad assertionem veri, vel promissionem alicujus quod redundat in bonum commune: & quantum ad hoc potest ei consentiri sine peccato, sed non quantum ad primum: & ideo juramento ejus uti possumus quandoque sine peccato.

EXPOSITIO TEXTUS.

Nunc de perjurio videamus. Videtur quod tractatum istum ponere debuerit in expositione secundi praecipii. Sed dicendum, quod perjurium ad sui cognitionem praesupponit mendacium: & ideo necessitate tractandi, post mendacium de perjurio tractavit.

Infirmis ergo illud prohibuit. Propter duo pericula. Primo ne aliquod numen creaturis inesse crederent. Secundo ne tali juramento se obligari non credentes, fidem frangerent.

Qui vero per Evangelium, majus quiddam fecisse videtur. Hoc ideo contingit, quia in solemnibus juramentis.

ratione, ubi major deliberatio adhibetur, tali forma in jurando utimur.

Sancta Synodus decrevit &c. Ratio institutionis fuit, quia ad juramentum requiritur summa caute-

la, quæ exigit sobrietatem. Excipiuntur tamen casus illi in quibus mora (1) protraheret periculum, sicut est pro pace faciendâ.

DISTINCTIO XL.

De sexto, & septimo præcepto secundæ tabulæ.

Sextum præceptum est: „Non desiderabis uxorem proximi tui. Septimum: Non concupisces domum proximi tui, non servum, non ancillam &c.“ Sed videtur præceptum de non concupiscendis rebus unum esse cum eo quo dicitur: „Non furaberis:“ & præceptum de non concupiscenda uxore intelligi, ubi de non concupiscenda re proximi præcipitur: & in eo quod dictum est: „Non concupisces uxorem proximi tui“ ex August. quæst. lxxi. sup. Exod. Sed in illis duobus præceptis non mœchandi, & non furandi, ipsa opera notata sunt, & prohibita; in his vero extremis ipsa concupiscentia. Multum ergo differunt illa ab istis. Unde illi præcepto non mœchandi fit superadditio in Evangelio, ubi omnis concupiscentia mœchandi prohibetur.

Quare lex comprimere dicitur non animum, sed manum.

SED cum hic prohibetur concupiscentia alienæ uxoris, & alienæ rei, quare dicitur lex comprimere manum, & non animum; Evangelium vero & manum, & animum? Illud de lege dicitur secundum caeremonialia, non secundum moralia; vel quia in lege non est generalis prohibitio omnis mortiferæ concupiscentiæ, ut in Evangelio.

Quid sit littera occidens.

SI vero quæritur, quam vocat Apostolus litteram occidentem; ea certe est decalogus, qui non dicitur prævaricationem, nisi liberet gratia; sed quia prohibens peccatum, auget concupiscentiam, & addit bona est, & tamen occidit sine gratia, cum sit virtus peccati quæ jubet quod sine gratia impleri non potest. Gratia autem deerat, & ideo littera occidens erat. Distat autem Evangelii littera, à legis littera, quia diversa sunt promissa: ibi terrena, hic cœlestia promittit. Diversa etiam sacramenta: quia illa tantum significabant; hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diversa sunt quantum ad caeremonialia: nam quantum ad moralia sunt eadem, sed plenius in Evangelio continentur.

(2) Audistis decem chordas psalterii utriusque sexui impositas, quæ charitate rangendæ sunt, ut vitiorum feræ occidantur.

DIVISIO TEXTUS.

Postquam determinavit Magister de præceptis decalogi quæ respiciunt opus exterius, & locutionem, hic ponit duo ultima præcepta, quæ respiciunt concupiscentiam cordis; & circa hoc tria facit. Primo enumerat ipsa præcepta. Secundo movet quæstiones circa ea, ibi: *Sed videtur præceptum de non concupiscendis rebus proximi unum cum eo esse quo dicitur: Non furaberis.* Tertio recapitulat quod dixerat, & continuat se ad sequentia, ibi: *Audistis decem chordas psalterii.* Circa secundam partem movet duas quæstiones. Prima est de differentia horum præceptorum ad alia præcepta decalogi. Secunda est de differentia totius veteris legis ad novam, quæ ex solutione primæ quæstionis ortum habet: & hoc ponitur, ibi: *Sed cum hic prohibetur concupiscentia alienæ uxoris, & alienæ rei; quare dicitur lex comprimere manum, & non animum?* Et circa hoc tria facit. Primo movet quæstionem, & eam solvit. Secundo movet quæstionem de effectu litteræ veteris legis, ibi: *Si vero quæritur quam vocat Apostolus litteram occidentem; ea certe est decalogus.* Tertio breviter colligit differentiam in litteram Evangelii, & litteram legis, ibi: *Distat autem Evangelii littera à legis littera, quia diversa sunt promissa.*

(1) Nicolai traheret. (2) Appendicem sequentem cum ejus expositione separatim ponit Nicolai post omnes articulos cum his titulis. Epilogus tertii Libri. Expositio epilogi.

QUÆSTIO I.

HIC quærentur quatuor.

Primo. De assignatione istorum præceptorum.

Secundo. Utrum verum sit quod lex Moysi tantum manum cohibuerit.

Tertio. Utrum eadem lex justificaret, vel occideret.

Quarto. Utrum æterna promitteret, vel terrena.

ARTICULUS I.

Utrum duo præcepta de concupiscentia convenienter assignentur.

1. AD primum sic proceditur. Videtur quod hæc duo præcepta inconvenienter assignentur. Præcepta enim negativa ordinantur ad prohibitionem peccatorum. Sed unum est peccatum cordis, & operis, sicut in II. Lib. quæst. 1. art. 1. dist. xlii. dictum est. Ergo non debuit alio præcepto prohiberi concupiscentia mœchandi, vel furandi, quam ipsa mœchia, vel furtum.

2. Præterea. Sicut in furto, & mœchia contingit peccare corde, & opere; ita & in homicidio, & aliis peccatis. Sed alia præcepta non variantur per con-

cupiscentiam, & opus, neque affirmativa, neque negativa. Ergo neque præceptum de furto, & de mœchia debuit hoc modo variari.

3. Præterea. Nihil debet lege prohiberi quod licite fieri potest. Sed licite potest fieri quod aliquis domum proximi sui possideat, ut si emat eam. Ergo licite potest eam concupiscere. Ergo talis concupiscentia non debuit lege prohiberi.

4. Præterea. Sicut contingit peccare in concupiscentia rerum proximi, ita etiam in concupiscentia curiositatis, quam Augustinus dicit esse concupiscentiam oculorum, in Libro de vera Religione cap. xxxviii. & similiter in concupiscentia dignitatum, & hujusmodi, circa quas etiam concupiscentias sunt diversæ virtutes, & vitia. Sed præcepta dantur ad inducendum homines ad virtutem, (1) & à vitiorum prohibitionem. Ergo de omnibus istis concupiscentiis debuerunt diversa præcepta dari.

5. Præterea. Omne quod est contrarium præcepto, est peccatum mortale. Sed primi motus qui ex corrupta concupiscentia procedunt, non sunt peccata mortalia. Ergo non debuit dari præceptum de non concupiscendo.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod intentio legis est ut homines ad virtutem inducantur. Ad virtutem autem non sufficit ut actus virtutis qualitercumque fiat, sed oportet ut homo sciens & volens, & propter debitum finem perseveranter, & delectabiliter operetur. Similiter etiam non sufficit quod actus contrarius qualitercumque præmittatur, nisi etiam voluntas illud faciendi derelinquatur, & passiones inclinantes ad actum illicitum ordinentur. Et ideo in præceptis decalogi non debuit solum prohiberi actus illicitus, sed etiam concupiscentia illicitarum rerum.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum cordis; & operis, sicut ibidem dictum est, quando conjunguntur, sunt unum peccatum. Sed quia quandoque in corde peccatur non perveniendo ad actum, tunc peccatum cordis à peccato exterioris operis distinguitur: & ideo etiam diverso præcepto prohibetur.

Ad secundum dicendum, quod præcepta affirmativa præcipiunt aliquem actum bonum: bonum autem consurgit ex diversis coadunatis ad perfectionem suam, quod est ex una, & tota causa, ut dicit Dionysius de divin. Nom. cap. iv. & ideo hoc ipso quod aliquis bonus actus præcipitur, omnes conditiones implicantur quæ ad bonitatem requiruntur. Et ideo præcepta affirmativa non fuerunt distincta circa idem genus per præceptum operis, & cordis. Peccatum autem quod præcepto negativo prohibetur, contingit omnifariam ex singularibus defectibus, ut Dionysius ibid. dicit: & ideo ad diversa quæ possunt peccatum inducere, possunt diversa præcepta ordinari. Ideo tamen potius peccatum furti, & mœchiæ hoc modo variatur per diversa præcepta, quam homicidium, vel alia peccata, quia bonum inquantum in se est, movet concupiscentiam: objectum autem furti, & mœchiæ est aliquod bonum temporale: unde etiam per se concupiscentia horum sine progressu ad actum, habet quamdam delectationem; quod non contingit in homicidio, cujus objectum est nocumentum illarum proximo, quod de se horrorem potius quam delectationem facit.

(1) Forte, & ad vitiorum prohibitionem.

Ad tertium dicendum, quod non potest licite considerari domus proximi, nisi dominio translato in alterum, & tunc desinit esse proximi: & ideo non simpliciter prohibetur concupiscentia domus, sed concupiscentia domus proximi, cum ipsam concupiscentiæ nomen, quia intensionem desiderii dicit, in quamdam superfluitatem sonare videatur, & ita in malum.

Ad quartum dicendum, quod concupiscentia curiositatis, quæ fit per oculos, reducit ad concupiscentiam delectationis carnis, ad quam etiam reducuntur delectationes aliorum sensuum sicut ad principales. Concupiscentia autem honoris, dignitatis, vel hujusmodi, reducit ad concupiscentiam temporalium bonorum, quorum dignitas numismate mensatur. Et sic patet quod omnis concupiscentia aliquo modo istis duobus mandatis prohibetur, secundum regulam superius de intellectu præceptorum datam.

Ad quintum dicendum, quod lex non datur nisi rationem habenti: unde illa concupiscentia tantum directe præcepto legis prohibetur quæ ad rationis consensum pertingit, quæ peccatum mortale est. Concupiscentia autem quæ est in primis motibus, non est contra legem, sed præter legem; & ideo peccatum veniale est.

ARTICULUS II.

Utrum lex Mosaica cohibeat tantum manum, an etiam animum.

1. AD secundum sic proceditur. Videtur quod lex Mosaica non solum manum, sed etiam animum cohibere debeat. Eiusdem enim est animum ordinare ad virtutem, & cohibere à peccato. Sed lex Mosaica ordinat animum ad virtutem, ut patet Deut. vi. 5. *Diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Ergo & ipsa etiam cohibet animum à peccato.

2. Præterea. Concupiscentia in anima est. Sed lex vetus cohibet à concupiscentia, ut patet in his duobus præceptis. Ergo cohibet animum à peccato.

3. Si dicatur, quod non cohibeat ab omni concupiscentia; contra. Sub his duobus præceptis, ut dictum est, omnis concupiscentia prohibetur. Sed hæc duo præcepta in veteri lege edita sunt. Ergo totaliter animum à peccato cohibebat.

4. Si dicatur, quod hoc intelligitur quoad caeremonialia; contra. Caeremonialia enim legis non præcipiebant ab aliquo peccato abstinere, sed potius quid in figura esset faciendum. Ergo non magis manum quam animum cohibebat.

5. Præterea. Lex Moysi perfectior erat quam lex civilis. Sed lex civilis non tantum cohibet manum, sed etiam animum; alias ad virtutem non induceret, quæ principaliter in animo consistit. Ergo lex Mosaica non tantum cohibet manum, sed animum.

Sed contra. Lex nova est perfectior quam lex vetus. Sed nihil potest esse perfectius quam cohibitio animi, & manus. Ergo in lege veteri non cohibebatur utrumque.

Præterea. Matth. v. Dominus supra præcepta legis, quæ ad factum exterius pertinent, sicut de homicidio, facit additionem de interiori actu peccati, sicut de ira: quod non esset, si lex vetus animum cohiberet. Ergo lex vetus animum non cohibebat.

Præ-